

54-72 aylık çocukların değer düzeylerine anne-baba tutumu ve çocuğun mizacının ilişkisi *

The Relationship between parental attitudes and child's temperament to value levels of 54-72 months-old children

Hatice Kevser Alamehmet¹, Asude Balaban Dağal²

Makale Geçmişi

Geliş :25 Şubat 2023

Düzeltilme :12 Nisan 2023

Kabul :30 Nisan 2023

Çevrimiçi :30 Nisan 2023

Makale Türü

Araştırma Makalesi

Article History

Received : 25 February 2023

Revised : 12 April 2023

Accepted : 30 April 2023

Online : 30 April 2023

Article Type

Research Article

Öz: Bu çalışmanın amacı, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 54- 72 aylık çocukların değer düzeylerine, anne-baba tutumlarının ve çocuğun mizacının etkisinin belirlenmesi ve çeşitli demografik değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediğinin araştırılmasıdır. Nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modelinde hazırlanmış bu çalışmanın örneklemini 201'i kız,183'ü erkek olmak üzere 384 çocuk oluşturmaktadır. Yapılan analizlere göre bulgularda çocukların değer düzeyleri alt boyutları ile mizaçları arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Çocukların değer düzeyleri ile anne baba tutumları arasında ise, yine negatif yönlü bir ilişki vardır. Çalışma sonucuna göre 54-72 aylık çocukların değer düzeyleri ile çocuğun cinsiyeti, kardeş sayısı, anne-baba yaşı, baba eğitim düzeyi, anne çalışma durumu, sosyo-ekonomik düzey değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Mizaç ile değer düzeyi alt boyutları arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Eğitim, Değer Düzeyi, Anne baba Tutumu, Çocuğun Mizacı

Abstract: The aim of this study is to determine the effect of parental attitudes and child temperament on the value levels of 54- 72-month-old children attending preschool education institutions and to investigate whether they differ in terms of various demographic variables. The sample of this study, which was prepared in the relational survey model, one of the quantitative research methods, consists of 384 children, 201 of whom are girls and 183 of whom are boys. According to the analyses, it was determined that there was a negative relationship between the value levels of children and their temperaments. There is also a negative relationship between children's value levels and parental attitudes. According to the results of the study, a significant difference was found between the value levels of 54-72-month-old children and the child's gender, number of siblings, parents' age, father's education level, mother's employment status, and socio-economic level variables. There was a negative relationship between temperament and value level sub-dimensions.

Keywords: Pre-School Education, Values Level, Parent Attitude, Child's Temperament

DOI: 10.24130/eccdjecs.1967202371482

Başlıca Yazar: Hatice Kevser Alamehmet

* Bu makale, Hatice Kevser Alamehmet'in yüksek lisans tezinin bir kısmından üretilmiştir.

¹ Özel Cebeci Rehabilitasyon Merkezi, kevseralamehmet@gmail.com ORCID: 0009-0006-7887-0825

² Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, asudebd@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9527-5335

SUMMARY

Introduction

Preschool education institutes play an essential role in children's social, emotional and cognitive development, and they can significantly shape children's values. The values that children adopt during their early years can significantly influence their future behavior and decision-making. Therefore, understanding the factors that shape children's values is crucial for parents, educators, and researchers.

Various studies have been carried out on values. In studies on values among children in Turkey, values have generally been examined in terms of the dimension of the curriculum (Neslitürk, 2013; Yalar & Yanpar Yelken, 2011), and in the field of children's acquisition of values (Acer 2018; Balat et al., 2011; Ogelman & Sarıkaya, 2015; Uyanık Balat et al., 2012). When we look at the studies carried out abroad on values, the effects of values on children in general were examined (Bulach & Butler, 2002; Knafo, 2003).

Previous research has shown that children's values are influenced by various factors, including parenting style, cultural background and temperament. However, few studies have examined the joint impact of parents' attitudes and child temperament on children's values, especially in the preschool age group.

For this reason, the aim of this study was to determine the effect of parents' attitudes and child's temperament on the level of values of 54-72-month-old children attending pre-school education institutes and to determine whether they differ in terms of various demographic variables.

Understanding the factors that influence children's values during the preschool years can help parents and educators to create an environment that fosters positive values and behaviors. Furthermore, the findings of this study can provide insight for the development of interventions aimed at promoting positive values and behaviors in young children.

Method

The research was prepared to utilize the relational screening model, which is one of the quantitative research methods. The population of this study consisted of the children in the group of 54-72-month-old attending the pre-school institution on the European Side of Istanbul Province in 2018-2019 academic year. The sample of the study consisted of 384 children selected by stratified random sampling method. "Pre-school Values Scale", "Maternal Attitudes Scale" and "Temperament Evaluation Battery" were used to determine the effect of parents' attitudes and temperament types on the value levels of children. Kolmogrow Simimow test was used for testing the compliance of data with the normal distribution. The student's t-test was used to compare the normal distribution characteristics in 2 independent groups and the Mann-Whitney U test was used to compare the normal distribution characteristics in 2 independent groups.

Results

According to the results of the study, there is a positive statistically significant but weak relationship between the state of democratic parental attitude and the responsibility, cooperation and friendship subdimensions

of preschool values. There is a statistically significant, negative and weak relationship between tolerant parental attitude, and responsibility, tolerance, cooperation and honesty sub-dimensions of the preschool values. There is a statistically positive and weak relationship between responsibility and friendship (a subdimension of values scale) and the negative emotionality (a subdimension of temperament scale). and persistence status of the temperament assessment scale. There is a negative and weak relationship between respect and the activity status (a subdimension of the temperament scale). There is a negative and weak relationship between persistence and cooperation, responsibility and friendship sub-dimensions (of values scale).

The other aim of this study is to find the differences between the demographic variables and the values of children and temperament. A significant difference was found between the values and the variables of gender, child's age, mother's and father's age, parents' education level, socio-economic level, the working status of the mother, number of siblings, and the person who raised the child. There was a significant difference between respect and the gender, socio-economic level, mother's working status, number of siblings and child-raising variables in this study. In the other scale of parental attitudes and duration of preschool attendance of 54-72-month children, there was no significant relationship with respect to the variables of maternal age. However, a significant relationship was found between the variables of gender, child's age, father's age, father's education level, socio-economic level, the working status of the mother, number of siblings.

There is a meaningful relationship between temperament and value level in the findings according to the analysis results. As a result of difference analysis, a difference was found in favor of families with high socio-economic status the dimensions of responsibility and cooperation. In addition, there was no significant difference between the temperament of the children of 54-72-month-old and the age of children, mother and father age, father's education level.

GİRİŞ

Bir toplumun çocuğa yaklaşımı, toplumun geleceğe bakış açısını ve gelecekte beklenmesini de yansıtmaktadır. Çocuğun bu dönemi nasıl geçirdiği o toplumun gelecekteki perspektifine ışık tutmaktadır. 3-6 yaş arasındaki dönemi kapsayan okul öncesi eğitim, bu yaş aralığındaki çocukların bireysel farklılıklarına ve gelişim düzeylerine uyan tüm gelişim alanlarını destekleyen bir eğitim sürecidir (Oğuzkan ve Oral, 2003). Çocukların tüm gelişim alanlarında gelişmelerini sağlamayı amaçlayan ve onların olumlu kişilik özelliklerinin oluştuğu, kendilerine güven duymalarının sağlandığı ve gelecek yaşama hazırlandığı bir dönemdir (Feeney ve Kipnis, 1998). Bu dönemde verilen eğitim, çocuğun gelecek yaşamını şekillendirdiğinden, olumlu kişilik yapısına sahip bireyler yetiştirebilmek için okul öncesi dönemi derinlemesine tanımak ve değerlendirmek gerekmektedir (Aral vd., 2011). MEB tarafından yayınlanan 2010 genelgesi okul öncesi eğitimle bireylere bilgi ve beceri kazandırmanın yanında dengeli ve sağlıklı bir karaktere sahip, temel insani değerleri kazanmış bir birey yetiştirilmesi hedeflenmiştir (Kaymakcan ve Meydan, 2015). Değer kuramlarına baktığımızda; Rokeach (1973)'ın tanımına göre değer inanmaktır ve kişilerin davranışlarını, tercihlerini oluşturur, şahsi veya toplumsal olarak tercihlerin benimsemesini sağlar. Rokeach'a göre değerler sabit olduğunda bireysel ve sosyal değişiklikler imkânsız, değişken olduğunda ise insanların karakterlerinin ve toplumların sürekliliği çok zordur. Anne-babaların çocuklarla olan etkileşimi çocuğun aile içindeki yerini belirlediği gibi, aynı zamanda çocuğun gelecekteki sosyal ilişkilerinin de temelini oluşturur (Yavuzer., 2005). Çocuğun kişisel olarak doyurucu davranışlarını sınırlayacak ya da genişletecek olan ailedir (Gander ve Gardiner, 2010). Çocuklar henüz okula başlamadan birçok davranışı ailesinde deneyimler ve birçok bilgiyi ailesinden öğrenir. Bu sebeple çocuğa değerleri öğretmek ilk olarak ailenin vazifesidir (Doğanay, 2009). Değerlerin kazanılmasında anne-baba tutumunun rolü büyüktür. Temel değerlerin kazanılmasında ise, okul öncesi dönem kritik bir öneme sahiptir ve bu değerlerin sistemli şekilde verilmesi büyük öneme sahiptir. Bu nedenle değerleri erken yaşta benimseyen çocuklar özgüvenli, kendi kararlarını verme yeteneğine sahip, çözüm odaklı özellikler gösterirler. Bireyin değerleri kazanamaması, toplumsal dışlanmaya neden olacağı gibi, değerleri benimsemesi de mutlu olmalarına katkı sağlamaktadır (Eyre ve Eyre, 1993). Anne-babanın değerlere bakış açısı ve tutumu, çocuğun değerleri kazanımını etkilemektedir. Değerler üzerine yurtiçi ve yurtdışında çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Türkiye'de çocuklarda değerler üzerine yapılan çalışmalarda genellikle değerler program boyutu açısından incelenmiştir (Neslitürk, 2013; Yalar ve Yanpar Yelken, 2011), değerlerin çocuklar tarafından kazanılması alanında ise, (Acer, 2018; Balat vd., 2011; Ogelman ve Sarıkaya, 2015; Uyanık Balat et al., 2012) çalışmalar yapılmıştır. Yurtdışında yapılan çalışmalara baktığımızda, değerler üzerine yapılan çalışmalarda genel anlamda çocukların değerler üzerine etkisi incelenmiştir (Bulach ve Butler, 2002; Knafo 2003). Diğer bir alan ise, karakter

eğitimi ile ilgili çalışmalardır. Miller, Kraus ve Veltkamp (2005) yaptıkları çalışmada çocukların sosyalleşmelerinin istenen düzeyde olmadığı duygusal açıdan yeterince güçlü olmadıkları için okullarda karakter-değerler eğitimine ilişkin müfredatların geliştirildiği ancak karakter-değer eğitimi uygulamalarının ne tür etkileri olduğuna ilişkin araştırmaların yetersiz olduğu bu alandaki çalışmaların artırılması gerektiğini belirtmektedirler. Richardson ve arkadaşları (2009) çalışmalarında yetersiz öğrencilerin yaşlarıyla sosyal olmalarına sağlayacak olguların araştırılması amaçlanmıştır. Örnekleme, davranış bozukluğu olan 8 öğrenci ile öğrenim yetersizliği olan 17 öğrenci olmak üzere toplam 25 öğrenciden oluşmaktadır ve araştırmada yetersiz öğrencilerin beceri alanlarında olumlu yönde gelişme görüldüğü ve öğrenim yeterliliği olan akranlarıyla da olumlu iletişim kurdukları belirtilmiştir. Freeman (2014)' da 4-6 yaş grubu olan 30 öğrenci ile 12 hafta süren karakter eğitimi çalışmasında anket ve görüşme soruları ile çocukların zorbalık ile ilgili tutum ve düşünceleri belirlenmiş, zorbalık temalı yüz adet resimli çocuk kitabı ile karakter eğitimi vermeyi hedeflemiştir. Sonuç olarak çocukların zorbalık davranışı ile ilgili korunma yolları geliştirdikleri saptanmıştır. Çalışmalarında karakter eğitimi üzerinde duran diğer isimlerden olduğu görülmektedir. Ancak alana ilişkin yapılan araştırmalarda çocuğun mizacının ve anne-baba tutumunun çocukların değer düzeylerine yansımalarına ilişkin bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çocukların değer algılarına ilişkin yapılan çalışmalarda değerlerin bazı demografik özelliklerle değiştiğini bulgulayan bazı çalışmalara rastlanmıştır (Acer, 2018). Yapılan çalışmalarda üzerinde durulan demografik özelliklerin yaş, anne eğitim düzeyi, anne çalışma durumu gibi değişkenler olduğu gözlenmiştir. Yapılan bu araştırmalardan da yola çıkarak, çocuğun değer düzeyine anne-baba tutumunun, çocuğun mizacının etkisinin incelenmesi bu araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır. Ayrıca çocuğun değer düzeyinde çocuğun cinsiyeti, kardeş sayısı, anne-baba eğitim durumu, anne-baba yaşı, anne-baba çalışma durumunun etkileri sorgulanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada okul öncesi dönem 54-72 aylık çocukların değer düzeylerine anne baba tutumunun ve çocuğun mizacının etkisi incelenmesi olduğundan çalışma ilişkisel tarama modeline uygun hazırlanmıştır. İlişkisel tarama modeli iki ya da daha fazla değişkenin birlikte ne yönde ve ne ölçüde değiştiğini inceleyen model şeklinde açıklanmaktadır (Karasar, 2009).

Çalışma Grubu

Bu çalışmanın evrenini İstanbul İli, Avrupa Yakasında okul öncesi kurumuna devam eden 54-72 ay grubundaki çocuklar; örneklemini ise bu kurumlara devam eden, basit-kolayda örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Kolayda örnekleme yöntemi, ana kütle içerisinde seçilecek örnek kesimin araştırmacının yargılarına belirlendiği tesadüfi olmayan örnekleme yöntemidir. Kolayda örneklemede veriler, ana kütlede en kolay, hızlı ve ekonomik şekilde toplanır (Aaker, vd., 2007). Örnekleme dahil olan çocukların 201'i kız, 183'ü erkektir. Bu çocuklardan %28,5'i 4 yaş grubundan, %52'si 5 yaş grubundan, %19,5'i ise 6 yaş grubundandır. Bu çocukların %33'ü özel okula devam etmektedir (%67'si devlet okulundadır). Örnekleme alınan çocukların annelerinin %53'ü çalışmaktadır (çalışmayan %47), annelerin %12,3'ü ortaokul ve ilkokul mezunu, %37'si lise mezunu, %51,2'si lisans ve üstü mezunudur. Babalarının %16,2'si ilkokul ve ortaokul mezunu, %38'i lise mezunu, %36'sı lisans mezunu, %9'u lisansüstü mezunudur. Örnekleme katılan çocukların ailelerinin %26,6'sı kendilerini üst ekonomik düzeye, %29,9'u orta ekonomik seviyede, %43,5'i alt ekonomik seviyede görmektedir.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplama araçları olarak kişisel bilgi formu, "okul öncesi değerler ölçeği", "anne-baba tutum ölçeği" ve "mizaç değerlendirme bataryası" kullanılmıştır.

Kişisel bilgi formunda anne ve babaların demografik özelliklerinden eğitim düzeylerine, yaşlarına, çalışma durumlarına çocukların ise cinsiyet, kardeş sayısı, yaşlarına yer verilmiştir.

Neslitürk ve Çeliköz (2015) tarafından geliştirilen Okul öncesi değerler ölçeği çocuklara yönelik 30 maddeden oluşan 3'lü likert tipi bir ölçektir. Alt boyutları ve iç tutarlılık katsayıları sırasıyla; Sorumluluk için 0.76, "Saygı" alt boyutunda 0.75, "İşbirliği" alt boyutunda 0.76, "Dürüstlük" alt boyutunda 0.75, "Arkadaşlık" alt boyutunda 0.74, "Paylaşma" alt boyutunda 0.74'tür.

Anne-baba tutum ölçeği Özyürek (2017) tarafından geliştirilmiştir ve 30 maddeden oluşmaktadır. 5'li likert tipinde tasarlanan ölçek 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutları; Demokratik Tutum, Baskıcı ve Otoriter Tutum ve Aşırı Hoşgörülü Tutumdur. Ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlılık düzeyleri ise sırasıyla 0.87, 0.77 ve 0.72' dir.

Mizaç değerlendirme bataryası ise Yoleri (2014) tarafından geliştirilmiştir. 7'li likert tipi bir ölçektir. Ölçek 35 madde ve 4 boyuttan oluşmaktadır. Boyutları sırasıyla Utangaçlık, Aktivite Düzeyi,

Olumsuz Duygulanım, Sebat; iç tutarlılık kat sayıları ise sırasıyla 0.81, 0.78, 0.76, 0.75 olarak bulunmuştur.

Veri Toplama Süreci

Verilerin toplanması aşamasında öncelikle etik kurul ve MEB'den çalışma için izin alınmıştır. Çalışmaya başlamadan önce okul öncesi eğitim kurumlarının idarecileriyle çalışmanın amacı hakkında görüşülmüştür. İdarecilerin, öğretmenlerin ve velilerin gönüllü katılımıyla öğretmenler aracılığıyla gönderilen Kişisel Bilgi Formu, Okul Öncesi Değerler Ölçeği "Ebeveyn Formu", "Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ)" ve "Çocuklar için Mizaç Değerlendirme Bataryası-Ebeveyn Formu" 54-72 aylık çocukların anne-babalarına 580 adet olarak dağıtılmıştır. Dağıtılan formlardan 384 adet doldurulmuş olarak geri dönmüştür.

Verilerin Analizi

Araştırmada, öncelikle ölçeklerin güvenilirliğini test edebilmek amacıyla iç tutarlılık analizleri Cronbach Alfa test güvenilirliği yöntemi ile yapılmıştır. "Okul Öncesi Değerler" ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı .635; "Mizaç değerlendirme" ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı .702; "Anne baba tutum" ölçeği iç tutarlılık katsayısı ise .802'dir. Ardından verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla Kolmogrov Smirnov Testi yapılmıştır. Kolmogorov-Smirnov (K-S) Testi, frekans dağılımlarının belirli ya da herhangi bir dağılıma uygunluğunu test etmek için yararlanılan bir uygunluk testidir (Özdamar, 2004). Yapılan analizler sonucunda mizaç ile ilgili alt boyut olan utangaçlık, aktivite, olumsuz duygulanım ve sebat boyutlarında verilerin normal dağıldığı ($p > .05$); anne-baba tutum ölçeğinin demokratik, baskıcı ve hoşgörülü boyutlarının ve aile değer boyutlarının normal dağılmadığı ($p < .05$) bulgulanmıştır. Normal dağılım gösteren iki kategorili süreksiz değişkenler için "bağımsız gruplar t testi"; iki kategoriden fazla olan süreksiz değişkenlerde ise Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve LSD çoklu karşılaştırma testleri yapılmıştır. Normal dağılım göstermeyen iki kategorili değişkenler de , "Mann Whitney U" testi, ikiden fazla kategorili değişkenlerde ise. Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Verilerin analizi için istatistiksel paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde $p < 0.05$ anlamlı olarak kabul edilmiştir. Ayrıca okul öncesi değer düzeyleri ile, anne-baba tutumları ve mizaç arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek amacıyla korelasyon analizleri gerçekleştirilmiştir.

Etik İzin

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: İstanbul Okan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi: 13/03/2019

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası: 16

BULGULAR

Bu bölümde, örneklem grubundaki çocukların değer düzeyleri, anne-baba tutumları ve çocuğun mizacına ilişkin tanımlayıcı istatistiklere; çocukların değer düzeyleri ile anne-baba tutumu ve çocuğun mizacı arasındaki ilişkiye; cinsiyet, çocuk yaşı, okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi, kardeş sayısı, anne yaşı, anne öğrenim düzeyi, baba yaşı, baba öğrenim düzeyi ve aile aylık gelir düzeyi gibi bağımsız değişkenler açısından anlamlı farklılaşma gösterip göstermediğine ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 1. Ölçek Puanlarına Ait Tanımlayıcı İstatistikler ve Cronbach Alfa Değerleri

Ölçekler	N	Min	Maks	Ortalama	SS	Cronbach alfa
Mizaç değerlendirme ölçeği	384	83,00	189,00	130,02	15,26	0,702
Utangaçlık	384	11,00	43,00	28,45	4,79	0,628
Aktivite	384	9,00	52,00	27,47	7,87	0,688
Olumsuz Duygulanım	384	10,00	50,00	27,48	7,69	0,552
Sebat	384	22,00	67,00	46,54	8,84	0,702
Anne Baba Tutum Ölç	384	38,00	133,00	93,65	12,21	0,802
Demokratik	384	15,00	55,00	23,49	6,80	0,702
Baskıcı	384	12,00	48,00	32,44	5,97	0,685
Hoşgörülü	384	11,00	54,00	37,59	7,27	0,603
Okul öncesi deę. Aile Formu	384	41,00	84,00	51,70	4,46	0,635
Sorumluluk	384	5,00	21,00	8,87	1,73	0,420
Saygı	384	5,00	38,00	9,85	2,07	0,502
İşbirliği	384	5,00	13,00	7,77	1,22	0,380
Dürüstlük	384	6,00	14,00	8,94	1,25	0,402
DostlukArk	384	5,00	12,00	7,19	1,12	0,685
Paylaşım	384	5,00	21,00	9,11	1,47	0,536

Tablo 1'de ölçek puanlarına ait tanımlayıcı istatistikler ve Cronbach Alfa değerleri verilmiştir. Mizaç değerlendirme ölçeğinin Cronbach Alfa değeri .702 değeri yeterli güvenilirlikte olduğunu göstermektedir. Ölçekten alınan en düşük puan değeri 83.00 en yüksek puan değeri 189.00, ortalama değerinin 130.02; standart sapmasının ise 15.26 olduğu gözlenmiştir. Anne baba tutum ölçeğinin Cronbach Alfa değeri 0.802 değeri yeterli güvenilirlikte olduğunu göstermektedir. Ölçekten alınan en düşük puan değeri 38.00 en yüksek puan değeri 133.00, ortalama değerinin 93.65, standart sapmasının ise 12.21 olduğu gözlenmiştir. Okul öncesi değerler ölçeği aile formunun Cronbach Alfa değeri 0.635 değeri yeterli güvenilirlikte olduğunu göstermekte Okul Öncesi Değerler ölçeğinden alınan en düşük puan değeri 41.00 en yüksek puan değeri 84.00, ortalama değerinin 51.70; standart sapmasının ise 4.46 olduğu gözlenmiştir.

Tablo 2. Değerler ile Anne-baba Tutumları Arasındaki İlişki İle İlgili Spearman's Analiz Sonuçları

Korelasyon	Sorumluluk	Saygı	İşbirliği	Dürüstlük	Dostluk Ark	Paylaşım	
Demokratik	r	0,19**	-0,06	0,20**	0,07	0,30**	-0,06
	p	0,00	0,23	0,00	0,14	0,00	0,21
	n	351	347	350	352	350	352
Baskıcı	r	-0,03	0,09	-0,05	-0,06	-0,08	-0,05
	p	0,50	0,09	0,27	0,26	0,11	0,28
	n	339	337	338	339	337	339
Hoşgörülü	r	-0,23**	-0,05	-0,25**	-0,13**	-0,09	-0,04
	p	0,00	0,33	0,00	0,00	0,07	0,41
	n	356	352	355	357	355	357

* $p < 0.05$

Tablo 2'de görüldüğü gibi anne- baba tutumu olan demokratik davranma durumu ile okul öncesi değerlerinden sorumluluk ($r=.19$; $p<0.05$), işbirliği ($r=.20$; $p<0.05$) ve dostluk-arkadaşlık ($r=0.307$; $p<0.05$) alt boyutları arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı ancak zayıf bir ilişki vardır. Anne-baba tutumu olan hoşgörülü davranma durumu ile okul öncesi değerler ölçeğinin sorumluluk, hoşgörülü davranma ($r=-0.23$; $p<0.05$), işbirliği ($r= -0.25$; $p<0.05$) ve dürüstlük ($r= -0.13$; $p<0.05$) alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü zayıf bir ilişki vardır.

Tablo 3. Değerler ile Mizaç Özellikleri Arasındaki İlişki İle İlgili Spearman's Analiz Sonuçları

Korelasyon	Sorumluluk	Saygı	İşbirliği	Dürüstlük	Dostluk Ark	Paylaşım
Utangaçlık	r	-0,04	-0,04	0,09	-0,00	-0,03
	p	0,46	0,37	0,07	0,90	0,52
	n	349	344	347	349	346
Aktivite	r	-0,08	-0,12*	-0,01	-0,01	0,08
	p	0,12	0,02	0,84	0,80	0,10
	n	354	348	351	353	350
Olumsuz duygulanım	r	0,10*	-0,09	0,06	0,06	0,10*
	p	0,04	0,09	0,25	0,21	0,05
	n	348	344	346	348	349
Sebat	r	-0,14**	0,07	-0,22**	-0,10	-0,17**
	p	0,00	0,14	0,00	0,06	0,00
	n	346	342	344	346	344

* $p < 0.05$

Tablo 3'te görüldüğü gibi, okul öncesi değerler ölçeği sorumluluk alt boyutu ile mizaç değerlendirme ölçeği olumsuz duygulanım durumu ($r=0.10$; $p<0.05$) ve sebat etme ($r=-0.14$; $p<0.00$) durumu arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı zayıf bir ilişki vardır. Saygı alt boyutu ile mizaç değerlendirme ölçeği aktivite durumu arasında istatistiksel olarak negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı zayıf bir ilişki vardır ($r=-0.12$; $p<0.05$). İşbirliği alt boyutu ile mizaç değerlendirme ölçeği sebat etme arasında istatistiksel olarak negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı zayıf bir ilişki vardır ($r=-0.22$; $p<0.05$). Okul öncesi değerler ölçeği dostluk/arkadaşlık alt boyutu ile mizacın olumsuz duygulanım ($r=0.10$; $p<0.05$) arasında pozitif zayıf bir ilişki bulunurken; sebat alt boyutu ile istatistiksel olarak negatif zayıf anlamlı bir ilişki görülmüştür ($r=-0.17$; $p<0.05$).

Tablo 4. Anne-baba tutumları ile Mizaç Özellikleri Arasındaki İlişki İle İlgili Spearman's Analiz Sonuçları

Korelasyon	Demokratik	Baskıcı	Hoşgörülü
Olumsuz duygulanım	r	0,31**	-0,02
	p	0,00	0,67
	n	335	322
Sebat	r	-0,29**	0,16**
	p	0,00	0,00
	n	332	321

Tablo 4'te görüldüğü gibi; anne-baba tutumları demokratik tutumu ile mizacın olumsuz duygulanım durumu ($r=0.31$; $p<0.05$) arasında pozitif anlamlı düşük düzeyde bir ilişki varken; sebat etme ($r=-0.29$; $p<0.05$) alt boyutu arasında negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Ayrıca

anne-baba tutumlarından baskıcı olma alt boyutu ile mizaç değerlendirme ölçeği sebat etme durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif bir ilişki vardır ($r=0.16$; $p<0.05$). Anne-baba tutumlarından hoşgörülü olma durumu ile mizaç özelliklerinden olumsuz duygulanım arasında negatif ($r= -0.21$; $p<0.05$) ve sebat etme özelliği ($r=0.30$; $p<0.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif bir ilişki vardır.

Tablo 5. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değer Düzeylerinin Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin Bağımsız Grup *t*-testi Sonuçları

Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu	Cinsiyet	N	X _{ort}	ss	t	p
Dürüstlük	Kız	164	9,10	1,24	2,58	0,00*
	Erkek	150	8,77	1,24		

* $p<0,05$

Tablo 5'te görüldüğü gibi okul öncesi çocukların değerler düzeyinde dürüstlük alt boyutunda cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($t=2.58$; $p=0.00$). Kızların dürüstlük alt boyut puan ortalamasının ($X_{ort}=9.10$) erkeklerin dürüstlük alt boyut puan ortalamasından ($X_{ort}=8.77$) daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Kızlar ile erkekler arasındaki dürüstlük boyutundaki farklılığın kızlar lehine olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değer Düzeylerinin Kardeş Sayısına Göre Farklılaşmasına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Okul Öncesi Değerler Ölçeği	Kardeş Sayısı	N	X _{ort}	ss	Ki-kare	p	Post-Hoc Tukey
Saygı	Kardeşi Yok	154	9,71	1,45	10,146	0,02*	2>3
	1 Kardeşe sahip	175	10,09	2,58			
	2 ve üstü Kardeşe Sahip	43	9,14	1,40			
Dostluk Arkadaşlık	Kardeşi Yok	155	7,33	1,24	17,28	0,00*	1>2
	1 Kardeşe sahip	175	6,99	0,95			
	2 ve üstü Kardeşe Sahip	44	7,36	1,25			

Kardeşi yok=1; 1 kardeşi var=2; 2 ve üstü kardeşe sahip=3.

* $p<0.05$.

Tablo 6 incelendiğinde; okul öncesi değerler ölçeği kardeş sayısına göre, saygı ve dostluk arkadaşlık alt boyut ortalama puanları arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p<0.05$). Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için Post-Hoc Tukey testi yapılmış ve saygı alt boyutunda bir kardeşi olanlar ($X_{ort}=10.09$) ile 2 ve üstü kardeşe sahip grup arasında bir kardeşi olan grup lehine ($2>3$) anlamlı farklılığa rastlanmıştır. Okul öncesi değerler ölçeği kardeş sayısına göre, dostluk arkadaşlık alt boyut ($X_{ort}=6.99$) arasında kardeşi olmayan grup lehine anlamlı farklılığa rastlanmıştır.

Tablo 7. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değer Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

Okul Öncesi Değerler Ölçeği	Baba Eğitim Düzeyi	N	X _{ort}	ss	F	p	Post-Hoc Tukey
İşbirliği	İlkokul	22	7,41	0,85	2,43	0,04*	4>5
	Ortaokul	39	7,62	0,99			
	Lise	143	7,70	1,11			
	Lisans	132	8,02	1,36			
	Lisansüstü	34	7,53	1,46			

İlkokul=1; Ortaokul=2; Lise=3; Lisans=4; Lisansüstü=5.

* $p < 0,05$

Tablo 7'da görüldüğü gibi; okul öncesi değerler ölçeği baba eğitim düzeyine göre işbirliği alt boyut ortalama puanları arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p < .05$). Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için Post-Hoc Tukey testi yapılmış ve lisansüstü ($X_{ort}=7.53$) ve lisans $X_{ort}=8.02$) mezunu babalar arasında lisans mezun grup lehine ($4>5$) anlamlı farklılık tespit edilmiştir. İşbirliği alt boyut ortalama puanlarında ise, lisans eğitim düzeyi ($8,02 \pm 1,36$) ile ilkokul, ($7,41 \pm 0,85$) lise ($7,70 \pm 1,11$) ve lisansüstü ($7,53 \pm 1,46$) gruplarında farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir.

Tablo 8. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değer Düzeylerinin Anne Çalışma Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin t-testi Sonuçları

Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu (İşbirliği)	N	X _{ort}	ss	t	p	
Anne Çalışma Durumu	Evet	165	7,94	1,33	2,93	0,00*
	Hayır	150	7,58	1,06		

* $p < 0,05$

Tablo 8'da görüldüğü gibi; okul öncesi değerler ölçeği anne çalışma durumuna göre işbirliği alt boyut ortalama puanları arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p < .05$). Annesi çalışanların işbirliği alt boyut puan ortalamasının ($X_{ort}=7.94$) annesi çalışmayanların işbirliği alt boyut puan ortalamasından ($X_{ort}=7.58$) daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu durumda annesi çalışmayanlar ve annesi çalışan çocukların işbirliği değer düzeyleri annesi çalışan çocuklar lehinedir.

Tablo 9. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değer Düzeylerinin Anne Yaşına Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

Okul Öncesi Değerler Ölçeği	Anne Yaşı	N	X _{ort}	ss	F	p	Post-Hoc Tukey
Paylaşım	31-35	98	9,23	1,25	2,20	0,04*	3>2
	36-40	142	8,83	1,26			
	41+	96	9,57	2,26			

35 Yaş altı=1; 36-40 Yaş=2; 41+ Yaş=3.

* $p < 0,05$

Tablo 9 incelendiğinde, okul öncesi değerler ölçeği anne yaşına göre okul öncesi değerler ölçeği paylaşım alt boyutunda pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($F=2.200$;

$p < 0.05$). Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için Post-Hoc Tukey testi yapılmış ve anne yaşı 35 yaş altı gruplarında ($X_{ort}=9.23$) ve 36-40 yaş gruplarındaki farklılığın anlamlı olmadığı ve 36-40 yaş grupları ile 41 üzerindeki yaş grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir ($p < 0.05$). Paylaşım alt boyut ortalama puanlarında, anne yaşı 36-40 ($X_{ort}=8.83$) yaş grupları ile 41 üzeri ($X_{ort}=9.57$) yaş grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir ($p < 0,05$). Ortalamalar incelendiğinde, anne yaşı 41 üzeri yaş gruplarındaki çocukların 36-40 yaşında annesi olan çocuklara göre daha paylaşımcı olduğu söylenebilir.

Tablo 10. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değer Düzeylerinin Baba Yaşına Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

Okul Öncesi Değerler Ölçeği	Baba Yaşı	N	X_{ort}	ss	F	p	Post-Hoc Tukey
Sorumluluk	26-30	30	9,83	0,99	4,10	0,00*	1>2
	31-35	129	8,67	1,56			
	36-40	114	8,74	2,00			
	41+	76	8,96	1,69			
Saygı	26-30	29	11,21	5,41	4,69	0,00*	1>4
	31-35	129	9,77	1,37			
	36-40	114	9,66	1,49			
	41+	73	9,80	1,48			
Dürüstlük	26-30	30	9,50	1,81	2,69	0,04*	2>4
	31-35	131	9,00	1,18			
	36-40	114	8,86	1,17			
	41+	75	8,80	1,21			

26-30 Yaş=1; 31-35 Yaş=2; 36-40 Yaş=3; 41+ Yaş=4.

* $p < 0,05$

Tablo 10 incelendiğinde, baba yaşına göre okul öncesi değerler ölçeği aile formu sorumluluk alt boyut ortalama puanları ($F=4.10$; $p < 0.05$), saygı alt boyut ortalama puanları ($F=4.69$; $p < 0.05$) ve dürüstlük ($F= 2.69$; $p < 0.05$) alt boyut ortalama puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için Post-Hoc Tukey testi yapılmış ve sorumluluk alt boyutunda; 26-30 yaş ($X_{ort}=8.93$) ile 31-35 yaş ($X_{ort}=8.67$) arası babalar arasında 26-30 yaş aralığında olan grup lehine ($1 > 2$), saygı alt boyutunda 26-30 yaş ($X_{ort}=8.93$) ile 41+ yaş ($X_{ort}=9.80$) grubu babalar arasında 36-30 yaş aralığında olan grup lehine ($1 > 4$); dürüstlük alt boyutunda ise 31-35 yaş ($X_{ort}=8.67$) ve 41+ yaş ($X_{ort}=8.80$) grubu babalar arasında 31-35 yaş arasında olanlar lehine ($2 > 4$) anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Tablo 11. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değer Düzeylerinin Sosyo Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

Okul Öncesi Değerler Ölçeği	Sosyo Ekonomik Düzey	N	X	SS	F	p	Post-Hoc Tukey
Sorumluluk	Üst	38	9,71	2,72	5,34	0,00*	1>3
	Orta	295	8,79	1,50			
	Alt	43	8,63	1,90			
İşbirliği	Üst	37	8,41	1,46	5,89	0,00*	1>2 1>3
	Orta	293	7,70	1,20			
	Alt	45	7,64	1,00			

Üst=1; Orta=2; Alt=3.

* $p < 0,05$

Tablo 11 incelendiğinde görüldüğü gibi; sosyo ekonomik düzeye göre okul öncesi değerler ölçeği aile formu sorumluluk alt boyut ortalama puanları ($F = 5.343$; $p < 0.05$) ve işbirliği alt boyut ortalama puanları ($F = 5.895$; $p < 0.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için Post-Hoc Tukey testi yapılmış ve sorumluluk alt boyut ortalama puanlarında, üst sosyo ekonomik düzey, ($X = 9.71$) ile ve alt ($X_{ort} = 8.63$) sosyo ekonomik düzey grupları arasındaki üst sosyoekonomik düzey grup lehine ($1 > 3$) istatistiksel olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir. Ayrıca işbirliği alt boyut ortalama puanlarında da üst sosyo ekonomik düzey ile orta ve alt sosyo ekonomik düzey grupları arasındaki üst sosyoekonomik grup lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir ($1 < 2$ ve $1 > 3$). Sorumluluk alt boyut ortalama puanları, üst sosyo ekonomik düzey, ($X_{ort} = 9.71$) ile orta ($X_{ort} = 8.79$) ve alt ($X_{ort} = 8.63$); İşbirliği alt boyut ortalama puanları, üst sosyo ekonomik düzey, ($X_{ort} = 8.41$) ile orta ($X_{ort} = 7.70$) ve alt ($X_{ort} = 7.64$) olarak tespit edilmiştir. Bu durumda, ailesinin sosyo ekonomik düzeyi yüksek olan çocukların sorumluluk bilincinin diğer sosyo ekonomik düzeyde olan çocuklara göre daha yüksek olduğu ve daha fazla işbirliği yapma eğiliminde oldukları söylenebilir. Çalışmada değer düzeylerinden sorumluluk, saygı, dürüstlük, işbirliği alt boyutlarında cinsiyet, anne-baba yaşı değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sonuç olarak çocukların değer düzeylerinin anne-baba tutumu ve çocuğun mizacı ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda çocukların değer düzeylerine cinsiyet, kardeş sayısı, anne-baba eğitim durumu, anne-baba çalışma durumu ve sosyoekonomik durum değişkenlerinin fark yarattığı tespit edilmiştir. Çocukların değer düzeyleri üzerinde anne-baba tutumları ile mizacın ilişkili olduğu sonucundan hareketle bu durumun çocuğun mizacının anne-babasının tutumunu etkilemesinden,

dolaylı olarak çocuğun değer düzeylerinin etkilendiği söylenebilir. Aynı zamanda çocuğun mizacının çocuğun kişiliği ile ilişkili olması ve bu bağlamda kişiliğin değerlerle ilişkili olduğu ifade edilebilir.

Anne- babanın demokratik tutumu olan ile sorumluluk, işbirliği ve dostluk-arkadaşlık alt boyutları arasında pozitif yönlü bir ilişkinin çıkmış olması oldukça anlamlı olduğu söylenebilir. Nitekim Baumrind çocuk gelişimine en uygun sitilin demokratik tutum olduğunu söylemiştir (Gustiany, 2003, akt. Hakim ve Mayasari, 2018). Anne-babanın demokratik tavırlar içerisinde olması ile çocuğun kendisine duyulan değer algısını geliştirdiği söylenebilir. Bazı anne-babalar ev ortamında birlikte karar verme, rehberlik edebilme gibi durumlar oluşturarak demokratik ortam yaratmak için çabalamaktadır (Tomanovic, 2003). Kabul etmeyi içeren demokratik tutum gençlerin pozitif gelişimleri ile ilişkilendirilmektedir (Miklikowska ve Hurme, 2011). Çocuğa verilen değeri hissedenden bir çocuğun olumlu değerleri benimsemesi arkadaşları ile uyum içinde olması, işbirliğine yatkın olması ve verilen görevlerde aldığı sorumlulukları göstermesi beklenen bir durumdur ki ortaya çıkan bulguda bize bunu göstermektedir. Ancak hoşgörülü tutum açısından değerler incelendiğinde tam tersi olarak negatif yönlü bir ilişkinin çıkmış olması da literatür ile uyumlu bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Sosyal olarak bu tarz ailelerde yetişen çocuklar sosyal davranışlardan yoksun, sosyal rollerini etkin kullanamayan, çevrelerindeki akranlarından kolaylıkla etkilenen toplumun üyesi olma noktasında ilişki yönetimini kullanamamaktadırlar (Odame-Mensah ve Gyimah, 2018). Nitekim ailesi aşırı hoşgörülü bir tutum benimseyen ailelerin çocuklarının daha ziyade her şeyi hak olarak gördükleri söylenebilir. Aşırı hoşgörü ile yaklaşım demokratik olmadan daha farklı bir durumu ifade eder. Demokratik olmada kendi sözünün dinlendiğini, kendisine hak verildiğini düşünen çocuk aşırı hoşgörülü aile yapısında bu değeri hissedemez. Bu nedenle bu çocukların değer düzeylerinden hoşgörü, işbirliği, sorumluluk gibi boyutlarda negatif bir ilişki çıktığı söylenebilir.

Okul Öncesi Değerler Ölçeğine değişkenler açısından baktığımızda “Dürüstlük” alt boyutunun çocuk cinsiyeti değişkenine göre kız çocukları lehine anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bulgunun nedeninin kültürümüzde kız çocuklarının değer ve kuralları daha hızlı benimsemesinden olabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda kültürümüzde annelerin değerlere daha fazla sahip çıkması ve kız çocuklarının da annelerini model almasından kaynaklandığı düşünülebilir. Nitekim Groush ve Rou’nun 2017 yılında yapmış oldukları araştırmada da dürüstlük değerinde kadınlar lehine bir farklılığın olduğu bulgulanmıştır. Oysaki dürüstlük değeri ile ilişkili olarak kızlar ve erkekler arasında bir farkın çıkmaması her iki cinsiyet açısından da yüksek ortalamaya sahip olması istenen ve beklenen bir durum olabilirdi. Nitekim dürüstlük değeri birçok araştırmada önemli bir değer olarak yer almaktadır. Wood ve Roach (1999)’ın çalışmasında ise ilkökul, ortaokul ve lise idarecilerinin %97’sinin görüşüne göre okul programında olması gereken en önemli değerlerden

birinin dürüstlük değeri olması gerektiğini söylemiştir (Erkuş, 2012). Aynı zamanda, Uyanık Balat ve arkadaşları (2011) yaptıkları araştırmada, ebeveynlerinin çocuklarının sahip olmasını istedikleri evrensel değerler arasında dürüstlük olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde Erkuş (2012), çalışmasında öğretmenlere göre dürüstlük değerinin, sevgi, saygı ve sorumluluk değerinin önüne geçtiğini tespit etmiştir.

Ancak yapılan bu araştırmada “işbirliği” alt boyutunda araştırmada bir farklılık çıkmamasına rağmen Aslan (2013)’ün araştırmasında, 5-6 yaş çocuklarının iş birliği açısından cinsiyet değişkenine göre kız çocuklarının lehine anlamlı bir farklılık ortaya çıktığını söylemektedir. Bu farklılık aynı yaş gruplarında olmasına rağmen yıl farkının profil yapısında değişikliğe sebep olması olabilir. Buradan hareketle zaman içerisinde kız çocukların işbirliğine yatkınlığının azaldığını ya da erkek çocukların işbirliğine daha yatkın hale gelmiş oldukları söylenebilir.

Bir diğer değişken olan, kardeş sayısı değişkenine göre, “Saygı” alt boyut ortalama puanlarında, kardeş sayısı bir olan ile kardeş sayısı ikiden fazla olan gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. Bu bulgulara göre, sahip olunan kardeş sayısı ikiden fazla olan çocukların daha saygılı davrandığı saptanmıştır. Acer (2018) yaptığı çalışmada ise, “Sorumluluk” boyutunda anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kardeşi olan çocukların sorumluluk değer düzeyi kardeşi olmayan çocuklara göre daha ileri düzeyde çıkmıştır. Bu sonuca göre kardeşe sahip olan çocuklar anne babaya yardım etme eğiliminde olduklarından değerler düzeyine etki ettiği söylenebilir.

Baba eğitim düzeyinde ise, “işbirliği” boyutunda lisans eğitim düzeyi ile ilkökul, lise ve lisansüstü gruplarında farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde, baba eğitim düzeyi lisans olan çocukların işbirliği yapmaya daha yatkın olduğu söylenebilir. Bu sonuç bize eğitim düzeyi daha yüksek olan babaların çocuklarının, diğer çocuklara oranla işbirliği yapabilme eğilimini artırdığını gösterdiği söylenebilir. Eğitim seviyesi yüksek babaların çocuklarına bu konuda daha yol gösterici olduklarını ya da bu noktada daha iyi modeller oldukları söylenebilir. Ancak bu çalışmadan farklı olarak, Eke (2018)’in yapmış olduğu çalışmada babanın eğitim düzeyi değişkeninin işbirliği boyutunda farklılık oluşturmadığını belirlemiştir.

Annesi çalışan ve çalışmayanlar arasında yapılan analiz sonuçlarında işbirliği alt boyutunda annesi çalışan çocuklar lehine farklılık bulunmuştur. Diğer bir anlatımla, çocukların annelerinin çalışan olması çocukların işbirliği yapabilme eğilimini artırmaktadır. Bu araştırmayı Eke (2018)’nin yapmış olduğu araştırma desteklemektedir. Eke (2018)’nin yapmış olduğu araştırmada annenin çalışma durumu değişkeni işbirliği alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucu görülmektedir. Bu

durumda annesi çalışan çocukların evlerinde daha sık işbirliği yapıldığını görmeleri bu çocukların bu tutum ve davranışları model almasına destek oluyor olabilir. Ayrıca çalışan annelerin çocuklarına şartları nedeniyle daha fazla sorumluluk vermeleri bu çocukların işbirliğine yatkınlıklarını arttırıyor olabilir.

Çocukların anne yaşı açısından değer düzeyleri değerlendirildiğinde anne yaşı “41 ve üzeri” yaş gruplarındaki çocukların daha paylaşımcı olduğu saptanmıştır. Bu durumda anne yaşının artmasıyla çocukların ev hayatı gibi özel hayatlarında daha fazla sorumluluk almalarıyla birlikte daha paylaşımcı olma durumunun oluştuğu söylenebilir. Çocukların değer düzeyleri baba yaşı açısından incelendiğinde ise, baba yaşı 26-30 yaş aralığında olan çocukların, babaların 31-35 yaş arasında olan çocuklara oranla daha sorumluluk sahibi, saygılı ve dürüst olduğu saptanmıştır. 26-30 yaş grubunda olan babaların daha genç olmaları nedeniyle çocuklarıyla daha fazla ilgilenebildikleri bu nedenle çocuklarına daha anlayışlı yaklaşarak saygı, dürüstlük sorumluluk gibi değerleri aktarmada daha uygun koşullara sahip oldukları söylenebilir. Diğer yaş gruplarındaki babaların ise, bu değerleri verme konusunda enerjileri daha düşük olabilir. Bu nedenle değer aktarımında sabırlı davranamıyor olabilirler.

Çalışmanın belli noktalarda sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu sınırlılıklar çerçevesinde ve bulgular neticesinde diğer araştırmacılara çeşitli önerilerde bulunulmuştur. Araştırma 54-72 aylık çocuklar ile sınırlı tutulduğundan yapılacak diğer araştırmalarda farklı yaş grupları ile de ulaşılarak örneklem genişletilebilir. Bu çalışma aynı zamanda standart ölçme araçları ile sınırlandırıldığından öğretmen ve ebeveyn görüşleri alınarak yapılan nitel araştırmalar ile zenginleştirilebilir.

Bu araştırmada, işbirliği açısından cinsiyete göre farklılık çıkmamıştır. Ancak beş sene önce benzer profil ile yapılan bir araştırmada ise cinsiyete yönelik farklı bir bulguya rastlanmıştır. Bu durum farklı yıllarda yapılan çalışmaların benzer çalışmalar olsa bile grupların profillerinin değiştiğini ortaya koyabilir. Bu nedenle benzer araştırmaların en az beş yıllık farklarla tekrarlanmasının alana profilleri belirleme ve eğitimde profillerdeki değişiklikler nedeniyle yenilikler önerme açısından önemli olduğunu göstermektedir. Zaman içerisinde araştırmaya katılan profillerdeki farklılıkları tespit edebilmek amacıyla benzer çalışmaların tekrarlanması uygun önerileri sunabilmek ve toplumdaki yenilenmeyi görebilmek açısından önemli olabilir.

KAYNAKÇA

- Aaker, D.A., Kumar, V. & Day, G.S. (2007). *Marketing Research*. (9th Ed.). John Wiley & Sons, Danvers.
- Acer, S. (2018). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 54-72 aylık çocukların değer düzeyleri ile akran oyun davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Aral, N, Kandır A., & Can Yaşar M. (2011) *Okul Öncesi Eğitim ve Okul Öncesi Eğitim Programı*. Ya-Pa Yayınları
- Aslan Metin, Ö. (2013). *Anaokuluna devam eden çocukların oyun davranışları ve oyunlarında ortaya çıkan zorbalık davranışlarının incelenmesi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Atabey, D. (2014). *Okul Öncesi Sosyal değerler kazanımı ölçeğinin geliştirilmesi ve sosyal değerler eğitimi programının anasınıfına devam eden çocukların sosyal değerler kazanımına etkisinin incelenmesi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Bulach, C. R. & Butler J.D. (2002). The occurrence of behaviors associated with sixteen character values. *Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*, 41(2), 200-214.
- Dinç, B. (2002). *Okul öncesi eğitimin 4-5 yaş çocuğunun sosyal gelişimine etkileri konusunda öğretmen görüşleri* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Doğanay, A. (2009). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırıcı bir yaklaşım*. Ö. Cemil (Ed.). Değerler Eğitimi. Pegem A Yayıncılık
- Eyre, L. & Eyre, R. (1993). *Teaching Your Children Values*. Simon ve Schuster.
- Feeney, S. & Kipnis, K. (1998). *Code of Ethical Conduct and Statement of Commitment Guidelines for responsible behavior in early childhood education*. NAEYC.
- Freeman III, A. M., Herriges, J. A. & Kling, C. L. (2014). *The measurement of environmental and resource values: theory and methods*. Routledge.
- Gander, M. J. & Gardiner, H. W. (2010). *Child and Adolescent Development, (Çocuk ve Ergen Gelişimi)*. Imge Kitabevi Yayınları.
- Grusec, J. E. & Davidov, M. (2007). Socialization in the family. The roles of parents. J. E. Grusec ve PD Hastings (Ed.) *Handbook of socialization: Theory and research*.(s. 284-308). Guilford.
- Groush, K ve Rau, H. (2017). Gender differences in honesty: The role of social value orientation. *Journal of Economic Psychology*, 62, 258-267.
- Gözübüyük, N. (2016). *Okul öncesi dönem çocuklarında davranış sorunlarının anne-baba tutumu ve öz-kontrol ile ilişkisinin incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Hakim, S. N., & Mayasari, R. (2018). The Relationship Between Democratic Parenting Style And Student Achievement of Grade One Students In The Full-Day Elementary School Program, *Proceeding of International Conference On Child-Friendly Education*, Muhammadiyah Surakarta University.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*, 14. Baskı, Nobel Yayın.
- Kaymakcan, R. & Meydan, H. (2015). *Öğretmenlere Görev Değerler Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi: İstanbul Örneği*, Değerler ve Eğitimi II Sempozyum Bidiriler Kitabı.
- Knafo, A. (2003). Authoritarians, the next generation: Values and bullying among adolescent children of authoritarian fathers. *Analyses of Social Issues and Public Policy (ASAP)*, 3(1), 199-204.

- Miklikowska, M. & Hurme, H. (2011) Democracy begins at home: Democratic parenting and adolescents' support for democratic values. *European Journal of Developmental Psychology*, 8(5), 541-557.
- Miller, T. W., Kraus, R. F., & Veltkamp, L. J. (2008). Character education as a prevention strategy for school-related violence. In T. W. Miller (Ed.), *School violence and primary prevention* (pp. 377–390). Springer.
- Neslitürk S. (2013). *Anne Değerler Eğitimi Programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyine etkisi* [Yayımlanmamış doktora Tezi]. Selçuk üniversitesi.
- Odame-Mensah, C. & Gyimah, E.K. (2018). The Role of Permissive and Neglectful Parenting Style in Determining the Academic Performance of Adolescents in the Senior High Schools in the Birim Municipality. *Journal of Education and Practice*, 9(4), 73-82.
- Ogelman, H. G. & Sarıkaya, H. E. (2015). Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşleri: Denizli İli Örneği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 81-100.
- Oğuzkan, Ş. & Oral, G. (2003). *Okul Öncesi Eğitimi*. Milli Eğitim Basımevi
- Özdamar, K. (2003). *Modern Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Kaan Kitabevi
- Özdamar, K. (2004). *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi 1*. Kaan Kitabevi.
- Richardson, R. C., Tolson, H., Huang, T. Y. & Lee Y. H. (2009). Character education: lessons for teaching social and emotional competence. *Children & Schools*, 31(2), 71-78.
- Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*, Free Press.
- Uyanık Balat, G., Özdemir Beceren, B. & Adak Özdemir, A. (2011) The evaluation of parents' views related to helping pre-school children gain some universal values. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15, 908-912.
- Tamm, A., Tulviste, T., Börnhorst, C., & Konstabel, K. (2021). Child temperament predicts maternal socialization values. *British Journal of Developmental Psychology*, 39(3), 347-362.
- Tomanovic, S. (2003). Negotiating children's participation and autonomy within families. *The International Journal of Children's Rights*, 11, 51–71.
- Türen, Ş. (2022). *60-72 aylık çocukların annelerinin sahip oldukları bireysel değerler ile çocuklarının prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Uyanık Balat, G., Beceren Özdemir, B., Çebi, Ş., Arabacı, F., & Aydın, İY. (2012). 'Okul öncesi dönem çocuklarının paylaşma ve iş birliği davranışları üzerine drama eğitiminin etkisi. (Konferans sunumu). Türkiye 14. Drama Liderler Buluşması ve Ulusal Drama Semineri, Ankara
- Wright, J. P., & Beaver, K. M. (2005). Do parents matter in creating self-control in their children A genetically informed test of Gottfredson and Hirschi's theory of low self-control. *Criminology*, 43(4), 1169-1202.
- Yavuzer H. (2005). *Çocuk Psikolojisi*. Beta Yayınları.
- Yazıcı, M. (2016). Değerler ve Toplumsal Yapıda Sosyal Değerlerin Yeri, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-223.